

NOA festivalio pradžia. Trys kambariai

Moteris privalo turėti pinigų ir savą kambarį, kad galėtų kurti – Virginia Woolf, iš esė rinkinio „Savas kambarys“, 1929 m.

2018 metų balandžio 15 diena. NOA festivalio atidarymo vakarą pristatoma opera „Į švyturį“. Trijų kūrėjų moterų – kompozitorės Ritos Mačiliūnaitės, libreto autorės Gabrielės Labanauskaitės-Dienos ir režisierės Loretos Vaskovos bendras kūrybinis darbas. Operos įkvėpimas – rašytojos Virginijos Woolf romanas tuo pačiu pavadinimu. Vilniuje tą vakarą labai geras oras.

Operos siužetas atrodytų paprastas. Ponų Ramzių vasarnamis, šeimnininkai su sunūmi Džeimsu priima svečius – panelę Lilę (Briskou) ir poną (Čarlzą) Tanzlį. Kalbamas, valgoma ir žaidžiama. Visų personažų bendras tikslas ir užsimezganti operos intriga – kelionė į Švyturį, kuriai reikalingas geras oras.

Operai judant į priekį pradedamas jausti keistas neatitikimas. Scenografija ir kostiumai modernizuoja laiką, vartomi šiuolaikiniai žurnalai, scenoje atsiranda ir išmanusis telefonas, tačiau pristatoma dinamika tarp veikėjų rezonuoja ir neleidžia visiškai pasiduoti operos kūrėjų sėkmingai vystomam estetiniam žavesiui. Opera norom nenorom pradeda skaitytis lyčių konstrukto kontekste.

Ponia Ramzi – centrinė operos figūra. Jos personažo kompleksiskumas veikia viso siužeto dinamiką. Ji kartu yra subjektas ir objektas. Pirmiausia Ponia Ramzi yra objektas vyrų akims – nuolat pabrėžiamas jos grožis, taip pat ji puikiai atlieka savo moteriškas pareigas augindama vaiką, priimdama svečius ir rūpindamasi sklandžia buitimi. Tuo tarpu ji yra ir subjektas, turintis daugiausia galios aplinkai. Spektaklio pradžioje tapomas jos paveikslas pavirsta Fridos Kahlo portretu – intuityvios ir stiprios, už savo vyrą talentingesnės menininkės portretas tampa šios moters atspindžiu. Būtent portreto tapymo sceną galima laikyti atspirties tašku, bandant suprasti ponios Ramzi identiteto problematiką. Portreto autorė – jauna, talentinga menininkė Lilė. Ponia Ramzi susižavėjusi jos talentu ir laisvės siekiančia asmenybe, giria jos gebėjimus ir dovanoja segę, kuri tampa šios moters raiškos laisvės palaikymo simboliu. Tačiau jau kitoje scenoje matome, kaip Ponia Ramzi įkalba jaunąjį poetą, nuolatos pabrėžiantį moterų nevisavertiškumą vyrų atžvilgiu (moterys jo manymu nei rašyti, nei mąstyti nei tapyti nemoka), vesti Lilę. Šiam sutikus matome akivaizdų ponios Ramzi ir Lilės sielvartą tam įvykus. Čia ir atsiskleidžia ponios Ramzi padėties spąstai. Stipri moteris, svajojanti apie kitokią savo lemtį Paryžiuje, kankinančiai tobulai atlieka jai aplinkos primestus vaidmenis.

Operos vyrus jungia bendras skepticizmas oro klausimu. Vos tik pakartotinai nuskambėjus pasiūlymui traukti į Švyturį, primenama, kad oras tam netinkamas.

Pradedama ryškėti galimos sąsajos tarp oro sąlygų ir socialinio klimato. Operoje jaučiama vyriško pasaulio izoliacija – kalbama apie mokslus ir pasiekimus, kaip apie pagrindinį gyvenimo tikslą, sukuriama tik vyrams suprantamos ir naudojamos skaičiuotės. Ponų Ramzių sūnaus auklėjimas tampa tėvų lyties nulemtų prioritetų įgyvendinimu – kol ponia Ramzi nepaliamajai bando sūnų nuplukdyti į švyturį, ponas Ramzis pabrėžia mokslų svarbą ir prognozuoja šviesią mokslininko ateitį.

Tamzlio personažas įdomus dėl jo akivaizdaus seksizmo – atvirai reiškiamas pamatinė nepagarba moters intelektui ir kūrybinėms galioms, tačiau tuo pat metu reiškiamas meilė už jų grožį ir puikią kompaniją. Tai atskleidžia šio personažo civilizuotos diskriminacijos išraišką, kuri tampa itin aktuali šiandien, kuomet žmogaus teisių ribos apibrėžiamos pagal stipriausiems naudingas schemas.

Siužetas staiga pakreipiamas labai netikėta linkme, kuomet ponia Ramzey miršta. Atrodytų viską aplink save paveikusios moteris, ponios Ramzey, neegzistavimas tik dar labiau pabrėžia jos egzistavimo prasmę – po dešimtmečio susirinkę iki tol pažinti personažai stipriai pasikeitę: emancipuota moterimi tapusi Lilė – geba atvirai šnekėti su Tamzliu ir įvardinti jo požiūrio absurdiškumą, ponas Ramzis be savo žmonos nebegeba atkirti savo izoliuoto pasaulio logikos nuo visiškai pasikeitusios realybės, o poros sūnus Džeimsas demonstruoja atvirumą ir nuoširdžiai giria Lilės gebėjimus.

Operos finale – laiminga pabaiga. Herojai pagaliau prie švyturio, sūnus, atstovaujantis naują kartą, vis nepaliamajai reiškia savo džiaugsmą, kad pagaliau atėjo geras oras.

Operos kūrėjų komanda sėkmingai supynė visus operai būdingus elementus. Libretas tapo muzikaliu, muzika vizualia, o sceniniai sprendimai organiškai sujungė visus scenos elementus. Opera išliko ištikima įprastai šio žanro fabulai, bet naudojamos ir modernios išraiškos priemonės - elektroninė muzika ir vizualizacijos. Operoje žodis *šiuolaikinė* išvengia pretenzijos ir tampa puikiu pavyzdžiu, kuomet šių dienų kūrėjai pasiūlo originalų, kokybišką ir publikai patrauklų darbą.

Virginijos Woolf teiginys apie kūrybai reikalingus pinigus ir savą kambarį atrodo kaip labai logiška formulė. Šios opero sukūrimo Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro užsakymas pasirūpino pirmuoju, finansiniu formulės elementu. Reikalingas antrasis leido fantazuoti apie tris kambarius Vilniuje, Klaipėdoje ar net Venecijoje, kurie tapo šios operos kūrybinių impulsų vietomis. Vilniuje tą vakarą labai geras oras.